

Handläggare: Anna-Clara Eriksson, kommunjurist
Telefon: 0457-618050
E-post: anna-clara.eriksson@ronneby.se

Regeringskansliet
Kulturdepartementet
Enheten för demokrati och det civila
samhället
103 33 STOCKHOLM

Remiss – Betänkandet Låt fler forma framtiden! (SOU 2016:5)

Remissdatum 2016-03-09

Dnr Fu2016/00088/D

Ronneby kommun ser positivt på den genomlysning Demokratiutredningen genomfört av hur den lokala demokratin i Sverige fungerar idag. Kommunen ställer sig emellertid tveksam till vissa av utredningens slutsatser. Flera av förslagen och bedömningarna utgör ingrepp i den kommunala självstyrelsen. Det är också anmärkningsvärt på det sätt partiernas roll i den lokala demokratiska processen ifrågasätts. Medlemmarnas möjlighet till inflytande och delaktighet mellan valen måste ses som ett komplement till den representativa demokratin.

Avsnittsvis lämnar Ronneby kommun följande synpunkter på betänkandet.

5 Valdeltagande och politiskt engagemang mellan valen

5.5.1 Insatser för ett jämlikt politiskt deltagande

Utredningen konstaterar att det finns påtagliga skillnader i valdeltagandet mellan olika grupper i samhället och att åtgärder bör vidtas för att komma tillrätta med detta. Som åtgärd föreslås att regeringen bör utöka stödet till organisationer i det civila samhället som arbetar med att öka det politiska deltagandet.

Kommunen anser att det är i första hand är partiernas uppgift att genomföra sådana insatser, såväl under valrörelsen som mellan valen. Frågan är om andra organisationer än de politiska partierna, som har en central roll i det demokratiska systemet, ska ges ett sådant ansvar. Däremot bör initiativ till att stärka det politiska deltagandet, från partier och andra, uppmuntras och det ska finnas en beredskap att ta hand om sådana initiativ.

5.5.2 Behovet av mötesplatser

Utredningen föreslår att möjligheten till tillgängliga mötesplatser för sociala möten bör förbättras i kommunerna. Ett sätt för kommuner att få tillgång till fler möteslokaler är att öppna upp skolans lokaler för föreningsaktiviteter efter skoltid.

Kommunens erfarenhet är att tillgången på möteslokaler varierar från ort till ort. Ronneby kommun har ingen större lokalbrist, däremot kan kostnaderna för lokalhyra vara ett problem särskilt för organisationer som vill ha en egen fast lokal. Lokalbrist och/eller höga lokalkostnader kan också utgöra ett problem när större möten ska hållas.

5.5.4 Insatser för ett ökat valdeltagande

Enligt utredningen bör det offentliga fortsatt verka för ett högt och mer jämlikt valdeltagande. Partierna bör redovisa hur de har använt det stöd som fördelas till partierna för informationsinsatser inför allmänna val.

Kommunen instämmer, men vill tillägga att partierna måste bidra genom att se till att arbeta mer med ”ambassadörer” som kan nå de underrepresenterade grupperna. Det personliga mötet är ett effektivt sätt att öka valdeltagandet, särskilt beträffande individer som inte tidigare har röstat. Kommunen tillstyrker ett krav på redovisning av användningen av partistödet för informationsinsatser. Redovisningskravet är i grunden en fråga om öppenhet och bidrar till ökad tillit för den politiska verksamheten.

6 De politiska partierna

6.8.2 Rekommendationer till de politiska partierna

Enligt utredningen bör ett utvecklingsarbete ske inom de politiska partierna i syfte att stärka deras roll i demokratin. Partierna kan bl.a. behöva utveckla sitt rekryteringsarbete liksom den interna demokratin.

Kommunen anser att avsnittet innehåller många bra förslag om hur partierna kan arbeta för att få fler att bli politiskt och partipolitiskt aktiva. Det är dock upp till varje parti att utifrån sina förutsättningar bedöma vilka åtgärder som är lämpliga. Erfarenheten är att interna ställningstaganden i vissa fall måste lämnas så snabbt att man lokalt inte hinner ta ställning till remisser och andra frågor som kommer från centralt håll. Ett sätt att gynna det lokala inflytandet är att använda sig av digital teknik, exempelvis nätbaserade interna enkäter och omröstningar. Det måste dock säkerställas att den som ska lämna synpunkter först får den aktuella frågan allsidigt belyst.

7 De förtroendevalda och den sociala representativiteten

7.6.1 Jämställdheten i kommunala organ och i kommunala bolagsstyrelser

Utredningen föreslår, mot bakgrund av vad som anförs i betänkandet, inte tvingande åtgärder såsom könskvotering. Däremot är den bristande jämställdheten i styrelserna i de kommunala bolagen ett problem.

Kommunen instämmer i utredningens bedömning med tillägget att annan underrepresentativitet i styrelserna också måste beaktas såsom etnicitet och ålder.

7.6.3 Kommunerna och landstingens arbete för en förbättrad social representativitet

Enligt utredningen bör fullmäktige eller styrelsen verka för att fler kvinnor, utrikes födda, unga och äldre ska vilja ta förtroendeuppdrag och kandidera till tyngre uppdrag.

Enligt kommunens mening kan fullmäktige eller styrelsen bidra till ökat intresse att ta sådana uppdrag. Det är emellertid i första hand partiernas ansvar att främja den sociala representativiteten genom att nominera kandidater från underrepresenterade grupper.

7.6.4 De politiska partiernas insatser för att förbättra den sociala representativiteten

Utredningen föreslår att kortare mandatperioder kan övervägas.

Kommunen är tveksam till förslaget då erfarenheten är att det vanligtvis tar viss tid att sätta sig in i ett uppdrag.

8 De förtroendevaldas villkor

8.3.7 Kommuner och landsting ska verka för en trygg och säker miljö för de förtroendevalda

Utredningens föreslår att kommunallagen ska innehålla en bestämmelse om att kommuner och landsting ska verka för att förtroendevalda ska kunna fullgöra sina uppdrag under trygga och säkra former.

Kommunen tillstyrker förslaget. Sveriges kommuner och landsting har under beredningen av sitt svar på denna remiss, bl. a. påtalat att organisationen under lång tid lyft frågan om hot, våld och trakasserier mot förtroendevalda genom skrifter, seminarier, debattartiklar m.m. Detta är inte bara ett angrepp mot den förtroendevalde utan ett allvarligt hot mot vårt demokratiska samhälle. Det är bra att kommunallagen får en bestämmelse som kan leda till ett mer systematiskt arbete för att förebygga och hantera hot och våld mot förtroendevalda i kommuner och landsting. Lika viktigt är att lagstiftningen skärps mot den brottslighet som riktar sig mot demokratiska intressen och grundläggande demokratiska institutioner vilket omfattar de förtroendevalda.

8.5.1 Ersättning för inkomstbortfall ska omfatta hela inkomsten

Kommunen instämmer i utredningens uttalande att är det viktigt att kommunerna och landstingen följer bestämmelserna om att de förtroendevalda har rätt till skälig ersättning för den pension och de semesterförmåner som de förtroendevalda förlorar på grund av sina uppdrag.

8.5.2 Förtroendevaldas möjlighet att vara föräldralediga eller sjukskrivna

Utredningen föreslår att fullmäktige ska få besluta att en förtroendevald som fullgör sitt uppdrag på heltid eller betydande del av heltid ska få vara ledig från sitt uppdrag under en tidsbegränsad period, dock högst ett år, för att vara föräldraledig. Detsamma gäller sådan förtroendevald som på grund av sjukdom har nedsatt arbetsförmåga.

Fullmäktige ska om ledighet beviljas besluta om hur lång tid ledigheten ska pågå och om arvode, pension och ekonomiska förmåner ska utgå under ledigheten. Fullmäktige får utse en ersättare i nämnder och styrelse för den ledige under ledighetsperioden.

Förslaget att förtroendevald på heltid/betydande del av heltid ska kunna vara föräldraledig eller sjukskriven maximalt ett år stärker och förbättrar villkoren. Ronneby kommun delar utredningens uppfattning att detta bör lagregleras, men det ska inte vara upp till varje fullmäktige att besluta om det ska beviljas eller inte.

9 Den lokala politikens organisering

9.3 Överväganden och förslag om den lokala politikens organisering

Utredningen konstaterar att makten i den lokala politiken har förskjutits från fullmäktige och fritidspolitikerna till styrelsen och de förtroendevalda som fullgör uppdraget på heltid. Maktutövningen sker till stor del utanför de formella institutionerna.

Kommunens erfarenhet är att maktförhållandena mellan de kommunala organen även är beroende av hur balansen mellan partierna i fullmäktige, styrelse och nämnder ser ut. Oklara politiska majoriteter medför såväl fler informella beslutsdiskussioner som ökat inflytande för fullmäktige. Kommunen vill dock understryka att det är, och ska vara, en fråga för det kommunala självstyret hur kommunerna väljer att organisera sig.

9.3.2 Förtydliga ordföranden i styrelsens liksom övriga kommunal- och landstingsråds funktion

Utredningen anser att fullmäktige bör besluta om en uppdragsbeskrivning för ordföranden i styrelsen och nämnderna samt övriga förtroendevalda som fullgör sitt uppdrag på heltid eller betydande del av heltid.

Kommunen vill framhålla att det måste finnas utrymme att utforma ~~dessa~~ sådana uppdragsbeskrivningar utifrån lokala förutsättningar. Beskrivningarna kan möjligen tydliggöra ansvarsfördelningen i den kommunala organisationen, men det finns en uppenbar risk att kategoriseringen skapar en tröghet i systemet.

9.3.3 Begränsa antalet mandatperioder för ordförandeposter

För att motverka elitisering och maktkoncentration i politiken bör, enligt utredningen, partierna i fullmäktige överväga en begränsning av antalet mandatperioder som en person kan inneha uppdraget som ordförande.

Kommunen instämmer inte i utredningens bedömning. En begränsning av antalet mandatperioder kan bli ett problem för små kommuner med litet rekryteringsunderlag. Begränsningen får därför inte bli ett obligatoriskt krav. Väljarnas åsikt ska avgöra vem ska få förtroendet att utöva ett uppdrag, antalet mandatperioder ska inte vara avgörande.

9.3.4 Fullmäktige bör regelbundet arrangera allmänpolitiska debatter

Utredningens förslår att fullmäktige ska kunna hålla debatter utan samband med annan handläggning. Fullmäktigepresidiet kan fatta beslut om att kalla till debatt samt om vilket eller vilka ämnen som debatten ska omfatta.

Kommunen avstyrker förslaget. Redan idag finns möjlighet för ledamot att begära sakpolitisk debatt i fullmäktige. Allmänpolitisk debatt hålls dessutom av tradition när budgeten behandlas i fullmäktige. Kommunen ser inte värdet av att fullmäktige som kommunalt organ ansvarar för att allmänpolitiska debatter kommer till stånd. Det är istället upp till de lokala partiorganisationerna att ta initiativ till och anordna sådana debatter.

11 Medborgardialog och samråd i kommuner och landsting

11.5.2 Den medborgerliga delaktigheten bör hanteras av fullmäktige

Den medborgerliga delaktigheten bör, enligt utredningen, hanteras inom ramen för de folkvaldas forum, nämligen under beredningen av ärenden till fullmäktige. Förslaget om att verka för att medlemmarna ska ha förutsättningar att delta och framföra sina synpunkter inför beslut ska ses som en demokratisk princip.

Kommunen instämmer delvis i förslaget på så sätt att det är rimligt att säkerställa dialog med medborgarna vid behandlingen av frågor principiell vikt. I övrigt måste det vara nämndernas ansvar att bedöma om inhämtande av medborgarnas synpunkter behövs i visst ärende. Det får inte vara ett villkor för att kunna fatta beslut.

11.5.4 En genomtänkt sammanhållen demokratipolicy

Som exempel på sätt att genomföra ett systematiskt och genomtänkt demokratifrämjande arbete anger utredningen att olika forum kan användas inom beredningsprocessen, såsom medborgarråd. Ett demokratifrämjande arbete kan vidare underlättas genom att fullmäktige antar en demokratipolicy.

Kommunens erfarenhet är att engagemanget för medborgardialoger och motsvarande forum skiftar beroende på ortsstorlek, där mindre orter tenderar ha ett högre deltagande. En demokratipolicy måste kombineras med en genomförandestrategi och resurser tilldelas detta arbete för att policyn inte endast ska bli en pappersprodukt.

13. Medborgarförslag och folkmotion

13.5.1 Folkmotion ersätter medborgarförslag

Förslaget tillstyrks. Kommunen hanterar förhållandevis många medborgarförslag men antalet förslagsställare är begränsat. Förslagen är av skiftande karaktär varav en del egentligen skulle kunna ställas direkt till förvaltningarna utan att formaliseras som medborgarförslag. Kvalificeringsgränsen, en procent av de folkbokförda i kommunen, torde säkerställa förslagets kvalitet och att förslagen är förankrade hos kommuninvånarna.

14. Ungas delaktighet och inflytande

14.8.1 Försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder

Kommunen avstyrker lagförslaget som innebär att försöksverksamhet med rösträtt från och med 16 års ålder tillåts.

Det är rimligt att rösträtten sammanfaller med myndighetsåldern. Dessutom är sänkt rösträttsålder i form av en för kommunerna frivillig försöksverksamhet inte ett bra förslag. Om ett försök ska göras bör det vara lika för alla kommuner. Det kan bli svårt att förklara varför 16-åringar i en kommun får rösta men inte i en annan. Kommunen anser vidare att utredningen inte har belyst vilka konsekvenser ett upphävande av försöksverksamheten skulle kunna medföra. Kommunerna kan arbeta med att väcka och öka intresset hos unga för politik och demokrati på många olika sätt, exempelvis genom låta lokala politiker medverka demokratiundervisningen i skolan. Partiernas ungdomsförbund har också viktig roll när det gäller att uppmuntra unga att engagera sig politiskt.

Beslut om detta yttrande har fattats av kommunfullmäktige den 16 juni 2016, dnr KS 2016/178 ”Remiss från regeringskansliet, kulturdepartementet – Betänkandet Låt fler forma framtiden (SOU 2016:5)”.